

למידה מבוססת פרויקטים להעלאת ההכרה בגיוון התרבותי בבית הספר היסודי

למידה מבוססת פרויקטים מציעה מענה לצורכי מערכת החינוך במאה ה-21. למשל, החל משנות ה-90 של המאה הקודמת קלטה יוון מהגרים רבים. יחד עם זאת, ההתייחסות במדיניות החינוכית לנושא רב התרבותיות לא תרם לקידום הלמידה הביקורתית על אפליה אתנית והדרת מהגרים. למרות שתכנית הלימודים החדשה ביוון דוגלת בעיקרון ההכרה בשוני התרבותי ובקבלת האחר, היחס כלפי רב-תרבותיות מתאפיין באמביוולנטיות. מחד, מפגש עם האחר התרבותי נתפס גם כהזדמנות להעשרת הזהות של התלמיד. מאידך, הוא נתפס כאיום הנשקף לזהות היוונית וכגורם מסכן, שעשוי להשפיע על אובדן הזהות. לרוב, ההגדרות וההבדלים התרבותיים הם סטטיים, ואילו ההוראה בדרך כלל מתייחסת לאחר המופשט, ללא התייחסות ייחודית. תפיסה זאת עלולה לחזק את הסטריאוטיפים ולהעצים את הגבולות בין היווניים מלידה לבין המהגרים.

למידה מבוססת פרויקטים מציעה מענה לצורכי מערכת החינוך, מפני שהיא מבוססת על חקר לעומק, הנובע מתחומי ההתעניינות של התלמידים, רעיונותיהם ושאלותיהם, הוא קשור לחוויות האוטנטיות של חיים מחוץ לבית הספר ומתבצע דרך הפעילות המשותפת בין המורה לתלמידים, כאשר התלמידים עובדים בדרך כלל בקבוצות ומשתפים פעולה לביצוע משימות מורכבות. נמצא כי במסגרת ה-PBL תלמידים עשויים לפתח מיומנויות של חשיבה מעשית ויצירתית ומיומנויות תקשורת וכי בכיתות מולטי-אתניות למידה מבוססת פרויקטים עשויה להביא לפיתוח יחס חיובי של התלמידים כלפי חבריהם מרקע אתני שונה. סטריאוטיפים אתניים הם תפיסות ומגמות שליליות בהתייחס לקבוצות אתניות אחרות. הם מוטמעים בשיח החברתי, במערכת המוסדית, בתרבות ובחינוך. הסטריאוטיפים מתפתחים כבר בילדות והחברה מציעה לילדים אוריינטציה חברתית ודפוסי פרשנות המתאפיינים בסטריאוטיפיות של האחר, עבור הבנה ופירוש של מצבים חברתיים הכוללים אינטראקציה בין-תרבותית. לעתים קרובות, ילדים מפתחים תפיסה סטריאוטיפית באשר למאפיינים ולערך החברתי של קבוצות אתניות אחרות עוד בטרם ייפגשו עם בני הקבוצה.

מחקרים שנערכו בארצות הברית הראו, כי למידה שיתופית בקבוצות הטרוגניות המשלבת פרויקטים, שכללו ילדים לבנים ושחורים וילדי צייקאנו, עשויה לתרום להופעת דפוסי אמפתיה ושיתוף פעולה בין ילדים מקבוצות אתניות שונות. תוצאה זו הייתה משמעותית הרבה יותר מאשר תוצאת התערבות ישירה. נמצא גם, כי למידה שיתופית בכיתות הטרוגניות מבחינה תרבותית מביאה להעלאה בהערכה העצמית של ילדי המהגרים - גם בתחום הלימודי וגם בתחום החברתי.

על מנת להיאבק בסטריאוטיפים האתניים במערכת החינוך יש צורך בתכנית חינוכית רב-תרבותית המבוססת על העקרונות הבאים:

א. תפיסה דינמית של תרבות והבדלים תרבותיים: ניהול שיח סביב המשמעות הסובייקטיבית שילדים משייכים למאפייני תרבותם.

ב. תפיסה דינמית של זהות: המוצא האתני הוא רק רכיב אחד של הזהות הדינמית של התלמידים; מערכת החינוך אמורה לספק לילדי המהגרים הזדמנויות לחוות את הרכיבים השונים של זהותם ולנהל משא ומתן סביבם.

ג. הכרה בשוני והתייחסות עקיפה להבדלים תרבותיים: מודעות לייחודיות ולגיוון החוויות המאפיינות ומכוננות את אישיות התלמידים. ההתייחסות העקיפה היא מענה לצורך לבצע את ההוראה בהקשר שבו המאפיינים התרבותיים, המבדילים בין הילדים, אינם הופכים למאפיינים היחידים של התלמידים

המהגרים, מה שעלול להביא לחיזוק התפיסה הסטריאוטיפית המכלילה את האחר והחותרת לריחוק חברתי ממנו.

יעדי ההוראה במסגרת חינוך לרב-תרבותיות צריכים להיות:

ד. פיתוח מיומנויות תקשורת.

ה. הקניית תוכן של סוגי דיפרנציאציה שונים.

ו. ניתוח ביקורתי של המערכות החברתיות המכוננות את מרקם הקשרים החברתיים בין קבוצות תרבויות ואתניות שונות.

המחקר הנוכחי מתאר את התרומה של למידה מבוססת פרויקטים להתערבות שנערכה בכיתה ו' בבית הספר היסודי בעיר היוונית וולוס, הקולטת פליטים וגם מתאפיינת בקהילה גדולה של צוענים יוונים. בתצפית שנערכה לפני ההתערבות התברר, כי תלמידי המהגרים אינם זוכים להכרה מלאה מצד חבריהם, ילדי יוון, לא בזמן השיעורים ולא בהפסקות.

בשלב הראשון של הפרויקט התלמידים קיבלו את האפשרות לספר את סיפור הניידות או ההגירה הקשור למשפחתם. סיפורי ילדי המהגרים היוו חלק חשוב בפסיפס של סיפורי החיים שהוצגו על ידי כל התלמידים. הסיפורים כללו גם חומר ויזואלי - מפות משפחתיות של ניידות והגירה. במהלך העבודה, נערך דיון כיתתי על המאפיינים שלדעת התלמידים הופכים את משפחתם לייחודית ושונה מאחרות. הדבר אפשר להבחין לא רק בשוני, אלא במכנה המשותף המאחד את בני התרבויות השונות. בנוסף לכך, הדיון הפך להיות לנקודת מפנה בהתייחסות לתפיסות הסטריאוטיפיות המכלילות והיווה בסיס לרפלקציה אודות הבדלים תרבותיים גם בתוך הקבוצה האתנית. במהלך הלמידה השיתופית, דיפרנציאציה נתפסה כמצב נורמלי ושגרתית ולא כמקרה חריג.

בשלב השני של הפרויקט, הסיפורים האישיים של התלמידים הפכו לנרטיב משותף אחד על פיתוח חברה רב-תרבותית בעיר וולוס. העבודה על התוצר הסופי התאפיינה בפלורליזם לשוני והתלמידים ניהלו דיון באיזו שפה יש לבנות את הנרטיב המשותף ולהציגו באתר, והאם ניתן להשתמש רק בשפה היוונית המובנת לכולם, כפי שהציעו בהתחלה תלמידים יוונים? לאחר הדיון בכיתה כל התלמידים הסכימו ליצור את האתר גם בשפה האלבנית. העבודה על עיצוב האתר ותרגום הטקסטים כללה שיתוף פעולה הדוק בין תלמידים ששפת אמם היא יוונית לתלמידים ששפת אמם היא אלבנית. בדרך זאת ניתנים אישור והכרה לשפות המהגרים והתלמידים מתרגלים לשפה זרה ולומדים לחוות רב-תרבותיות כעושר תרבותי. בניית הנרטיב המשותף במגוון השפות המדוברת בכיתה מייצרת סביבה רב-תרבותית חדשה ומקדמת זיהוי של כל התלמידים עם הקבוצה ההטרוגנית. התכנית נערכה במשך חמישה שבועות, הפעילויות נמשכו כשעתיים עד שלוש שעות בשבוע.

המחקר האיכותני שבוצע מאפשר להסיק כמה תובנות עיקריות מההתערבות בנושא רב-תרבותיות באמצעות למידה מבוססת פרויקטים:

א. התלמידים היווניים הביעו את תפיסותיהם הסטריאוטיפיות בדבר מהגרים ולכן יש לקחת זאת בחשבון בעת עיצוב ויישום התערבויות דומות בעתיד.

ב. למידה שיתופית מבוססת פרויקטים מביאה לתוצאות ממשיות בתחום הרב-תרבותיות באמצעות החלפת מידע ורעיונות אודות הסיפורים המשפחתיים, עבודה משותפת ודיון קבוצתי, שתרמו להכרה טובה יותר של חיי המהגרים על ידי התלמידים היווניים, להעלאת המודעות לקשיים שהם מתמודדים עמם ולאמפתיה כלפיהם. חיפוש אחר מקורותיהם של המשפחות ה"יילידות" הראה, כי גם הן בעבר היגרו ממקומות אחרים והתמודדו עם מצבים דומים.

ג. הפרויקט תרם לפיתוח קהילה לומדת, המאחדת תלמידים ממוצא אתני שונה.

ממצאי המחקר הנוכחי מצביעים על כך, שחשיבות של פיתוח תכניות התערבות על פי דגם ה-PBL, מעניק לתלמידים הזדמנויות רבות יותר להבין, להכיר ולהעריך אחד את השני.

התקציר מבוסס על המאמר:

Govaris, C., & Kaldi, S. (2012). Project-based learning to enhance recognition and acceptance of cultural diversity in the elementary school. In: Bekerman, Z., & Geisen, T. (Eds.). *International handbook of migration, minorities and education: Understanding cultural and social differences in processes of learning*. Dordrecht, NL: Springer Science & Business Media, 403-418.